

M. Debeljuh, Rukopisi i ostala povijesna građa u Naučnoj biblioteci u Puli (XVI, 293—352, i XVII, 297—371), donosi u predgovoru prvog dijela kratak povijesni pregled razvoja biblioteke od 1861. dalje, koji zbog poznatih prilika i decimiranja materijala ima dosta praznina. Ističe važnost grupe rukopisa irendentista Talijana iz vremena Austro-Ugarske, donoseći popis građe i rukopisa u razdoblju 1860—93, da bi zatim u drugom dijelu, donio podatke o korespondenciji raznih ličnosti s Tomasom Lucianom. Većim dijelom je to prepiska talijanske inteligencije iz Istre između sebe i s A. Cavallettom, sekretarom Centralnog političkog venetskog odbora, i G. Polesinijem. Ispred svake grupe korespondencije (kutije) nalazi se rekapitulacija sadržaja, neka vrsta »registra«.

Lj. Petrović, Arhivska građa društveno političkih organizacija u regionalnim arhivima SR Hrvatske (XVII, 255—283), iznosi analizu rezultata ankete, koja je i temelj članku, što mu djelomično umanjuje vrijednost jer svi regionalni arhivi nisu s jednakom pažnjom odgovorili na anketu, a i pitanje je koliko ti podaci odgovaraju stvarnom stanju. Ipak, opći pregled te građe u regionalnim arhivima svakako je koristan.

K. Nemeth, Kako danas praktički rješavaju fundamentalna pitanja škrtiranja u nekim zemljama svijeta (XIV, 441—452), objavljuje referat održan na Savjetovanju Društva arhivskih radnika Hrvatske u Opatiji 1969. Nakon iznošenja nekih općih principa o izlučivanju, prikazuje problematiku po državama SAD, Velika Britanija, Francuska, obje Njemačke, Poljska, Sovjetski Savez i Čehoslovačka, koje zbog svoje znatno razvijenije arhivske službe mogu u mnogo čemu biti uzor za praksu kod nas. Na kraju dodaje kratki popis najvažnije upotrijebljene literature.

B. Stulli, »Arhivska građa« u novom arhivskom zakonodavstvu SR Hrvatske (X, 291—322), konstatira da načela proizlaze iz saveznog zakona koji je težište položio na arhivsku građu kao spomenik kulture. Razmatra zatim ove aspekte iz te problematike: konkretizacija pojma »arhivska građa«, arhivska građa u nastajanju (registraturna građa), imovinsko pravni odnos arhivske građe i arhivska građa kao spomenik kulture.

Kroz sva godišta časopisa nailazi se na neuobičajeno velik broj tiskarskih pogrešaka. Ako se ta pojava mogla u prvo vrijeme razumjeti i opravdati, danas se ona ne bi smjela tolerirati, pogotovu zato jer umanjuje vrijednost objavljenih izvora, osobito starijih, i što se časopis šalje zamjenom u mnoge zemlje, pa to ne baca baš povoljnu sliku na ozbiljnost rada. Važno je napomenuti da je s dolaskom D. Klana za glavnog urednika časopis dobio čvršću i ustaljeniju formu. Opaža se da članci podliježu savjesnom izboru, što je i istaknuto u zadnjem svesku, koji svojom kvalitetom dostojno obilježava dvadeset godina izlaženja Vjesnika. Na to se u svesku XVIII, 1973, nije na žalost nitko osvrnuo.

Mladen Svab

RADOVI ARHIVA JAZU I i II, 1972. i 1973.

»Radovi Arhiva JAZU« I (1972) i II (1973) novo je pokrenuti zbornik radova čiji su urednici Grga Novak i Ivan Ilić. To je na izvjestan način osamostaljivanje i prerastanje u zaseban zbornik stalne rubrike »Iz arhiva Jugoslavenke akademije«, koju nalazimo od prvog sveska dalje u »Zborniku Historijskog instituta JAZU«, 1954.

M. Novak-Sambrailo, Matrikula bratovštine sv. Jakova iz Galicije u Zadru (I, 5—31), u uvodu, popisavši gotovo svu literaturu o bratovštinama, ali bez kritičkog vrednovanja, nastavlja sumarnim prikazom nastanka bratovštine i njezine djelatnosti kao neke vrste tajne policije za kontrolu zadarskih plemića orijentiranih antimletački. Statut bratovštine iz 1457. ovdje se prvi put objavljuje, a nalazi se u Arhivu JAZU. O »Bratovštini i njenom djelovanju« autorica najavljuje širu radnju na drugom mjestu.

Z. Passek, Bilješke sa sjednica jugoslavenske političke emigracije iz 1915. i 1916. godine (I, 47—85), prvi put u cijelosti objavljuje građu koja je bila upotrijebljena u radovima Lj. Leontića i D. Šepića. Među publiciranim dokumentima nedostaju: original prijedloga Lj. Leontića, bilješke iz prosinca 1915. u vezi s dobrovoljačkim pitanjem i dvije izjave F. Supila. Kao što je autor najavio, on u drugom svesku nastavlja s objelodanivanjem građe koja se nalazi u arhivu Jugoslavenskog odbora u Arhivu JAZU, pod naslovom »Zapisnici sjednica Jugoslavenskog odbora u Londonu iz 1916, 1917. i 1918. godine« (II, 5—70). Iako autor napominje da su svi zapisnici iz Odborova arhiva ovdje tiskani, nisu to zapisnici sa svih sjednica Odbora. Na temelju poznatog djela M. Paulové koja se najviše koristila tim zapisnicima u svom radu, Passek zaključuje da zapisnika od 10. i 18. I 1918. i od 16. III 1919. nema u arhivu Odbora. — Isti autor, »Prilog bibliografiji o Jugoslavenskom odboru u Londonu« (I, 33—45), donosi najvažniju literaturu konstatirajući da to nije potpun pregled, već gotovo isključivo popis domaće literature, izostavljeni su novinski članci i emigrantski napisi.

Z. Passek, Pisma Vladimira Čerine dru Anti Trumbiću iz 1915. i 1916. godine (II, 71—85), donosi literature o Čerini, zapažajući da se o njemu relativno mnogo pisalo, a deset publiciranih pisama popraćuje korisnim bilješkama o ličnostima koja se u pismima spominju.

V. Tartaglia-Kelemen, Ferdinand Quiquerez u Italiji (prilog za slikarevu biografiju) (I, 109—132), publicira prvi put 14 njegovih pisama koja se nalaze u Arhivu JAZU, a obuhvaćaju razdoblje od svibnja 1874. do lipnja 1876. ali su zadnja dva iz Crne Gore. Rezimirajući u uvodu sadržaj pisama ističe njihovu važnost za upoznavanje djelovanja Italije na umjetnikov razvoj, koja se još bolje uočava iz dvaju pomagala — popisa slika i popisa crteža spomenutih u pismima.

Ista autorica, Pisma Izidora Kršnjavog 1874—1878 (II, 157—220), publicira, kao prvi dio njegove korespondencije, 26 pisama. Vjerojatno će se u narednom svesku pojaviti ostalih 27 pisama. Ukupno ih je 53, a čuvaju se u Arhivu JAZU (ostavština Mrazović). Podijelila ih je u dvije grupe. Prvu grupu čini šest pisama iz vremena od 23. V do 26. XII 1874. a odnose se na djelatnost nove generacije koja tada ulazi u kulturni i znanstveni život Hrvatske. Drugu grupu čine preostala pisma od 23. I 1875. do 23. IV 1876. koja odražavaju uže veze Kršnjavoga s Strossmayerom i njegovim krugom. U opsežnijem predgovoru istaknuti su najznačajniji momenti iz tog razdoblja njegova života i važni događaji iz tadašnjega kulturnog života koji se u pismima spominju, kao što je osnivanje i gradnja galerije slika (dar Strossmayera), osnivanje katedre za povijest umjetnosti i promicanje umjetničkog obrta.

D. Baričević, Kamene propovjedaonice 17. stoljeća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (I, 87—107), iscrpno prikazuje taj dio crkvenog namještaja; uradila je to na temelju kanonskih vizitacija u arhivu Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu, a samo je manji broj propovjedaonica mogla obraditi prema sačuvanim objektima. Razlikuje dva osnovna tipa, karakteristična ne samo za manje, udaljenije crkve, već ih nalazi i na području Zagreba u katedrali i crkvi sv. Marka. Prvu grupu čine monolitne propovjedaonice od klesanog kamena, a drugu građene od kamena

lomljenca s ožbukanom oplatom. Kasnijim pregradnjama, barokiziranjem i renovacijama u XIX st. oba tipa zamjenjuju se drvenim propovjedaonicama. Sačuvane propovjedaonice prikazane su na tablama iza teksta.

Ista autorica, Svetice i problem pavlinskog kiparstva na prijelazu 17. u 18. stoljeće (II, 111—29), iznosi najprije glavne povijesne događaje vezane uz samostan pavlina u Sveticama kod Ozlja, a zatim uzima drvenu skulpturu s njegovih oltara za tipološki temelj u istraživanjima crkvenog namještaja iste vrste u crkvi B. D. Marije u Olimju i župnoj crkvi u Sisku. Ime glavnog majstora te radionice s prijelaza stoljeća ostaje joj nepoznato, ali radionica prema njezinu mišljenju pripada krugu suvremenih baroknih majstora na istočnoalpskom prostoru. Nejednaka kvaliteta izrade skulpture u jednoj crkvi (Olimje), ili čak na jednom oltaru (glavni oltar u Sveticama), pokazuje rad i slabijeg majstora — što se uočava iz slikovnog materijala na dvadesetak tabli fotografija.

D. Baričević, Ivan Martin Gigl »stukador« zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca (II, 131—140), utvrdila je na temelju računa majstora (Arhiv JAZU, obitelj Sermage), vrlo precizno obim radova koje je Gigl izveo uglavnom na oltaru »dvorske kapele« u dvorcu Golubovec za M. Vrhovca. Bili su to dekoratersko-umjetno-obrtni, a ne kiparski radovi, kao što je to pretpostavljala starija literatura.

Đ. Cvitanović, Bartol Felbinger i mogućnost njegova utjecaja na post-baroknu sakralnu arhitekturu Banije (II, 141—56), analizira četiri nađena nacrti (od deset njih) za đakovačku crkvu, koja nije izvedena, i moguće utjecaje koncepcija na kojima su ti nacrti izrađeni. Smatra da je sličnost sa župnom crkvom sv. Ivana Nepomuka u Glini koju je gradio Felbinger nesumnjiva, ali autorica i sama priznaje da se u vrelima ne vidi po čijim je nacrtima objekt izgrađen. Čini se da stilska analiza uz zaista mnogobrojne analogije — nacrti za crkvu u Đakovu, spomenuta crkva u Glini i druge crkve — ne daju ipak dovoljno osnova za čvrste zaključke.

K. Milutinović, Dva priloga o Valtazaru Bogišiću (II, 87—96), iznosi događaje vezane uz Bogišićev predavački rad u Odesi i prestanak uzrokovan demonstracijama studenata, ali u analizu uzroka ne ulazi. Drugi prilog osvjetljava, uglavnom na temelju objavljene korespondencije, odnose između Bogišića i Laze Kostića.

M. Ždralović, Aleksej Olesnicki i Orijentalna zbirka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (II, 97—110), objavljuje zanimljiv prilog bibliografiji A. Olesnickog i poznavanju njegova znanstvenog rada, s bibliografijom u dodatku, a uz to daje i podatke o razvoju Orijentalne zbirke JAZU i uopće orijentalistike u Zagrebu.

V. Heršak-Flajšman, Ljepila na bazi polivinil acetata, njihova svojstva i primjena pri restauriranju i uvezivanju (I, 133—140), prikazuje upotrebu novih vrsta ljepila na temelju iskustava u laboratoriju »W. J. Barrow« (Richmond) i vlastitog ispitivanja u laboratoriju Arhiva JAZU, upozoravajući da treba ljepila iz komercijalne prodaje ispitati i eventualno doraditi, kako bi se isključila mogućnost oštećivanja vrijednih knjiga i kodeksa.

Mladen Švab

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor

*IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK*

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE